

הפסק בדיבור או בשהייה בתפילת עמידה

נחלקו הפוסקים אם מוגדר 'אנוס' דווקא באנוס הלכתי, כגון שהמקום מטונף שעל פי דין אסור להתפלל שם, או שמא מוגדר 'אנוס' אף באנוס **מציאותי**, כגון שהתרחק מסכנה שהיתה שם. למעשה הכריעו האחרונים שלעניין תפילת עמידה יש להחמיר יותר, שאף אנוס מציאותי מחייב לחזור, מה שאין כן בשאר עניינים (כקריאת שמע) לא חשוב אנוס אלא כשאסור על פי דין לומר דבר שבקדושה.

❖ **האם תוכל לתת דוגמא למקרה שבו חייל הפסיק בתפילה מחמת אנוס 'הלכתי' או 'מציאותי'?**

יוצאי עדות אשכנז נוהגים כדעת הרמ"א, ואילו בני עדות המזרח נחלקו בדבר: בספר ילקוט יוסף (סה, א; קד, ו), ובשו"ע המקוצר (טו, יב) – נקטו למעשה כשיטת השו"ע, ועל כן לדעתם יש לחזור לראש גם אם ההפסקה לא הייתה מאנוס. לעומת זאת, הבן איש חי (ש"א, משפטים, ח) וכף החיים (קד, כח) פסקו שרק אם הפסיק באנוס יש לחזור לראש.

ב. שהה פחות מכדי לגמור את כולה

כל האמור לעיל, הוא במי ששהה שיעור זמן בכדי לגמור את כולה, ובהגדרת זמן זה כתבו הפוסקים:

ילקוט יוסף אורח חיים סימן קד סעיף ו:

ומחשבים זמן זה **מתחילת השמונה עשרה עד סופה, ולא ממקום שנמצא בו. ומשערין במתפלל עצמו.**

אך לגבי מי ששהה בשיעור **שלא היה יכול לגמור את כולה**, כתב השולחן ערוך (אורח חיים סימן קד סעיף ה):

אם שהה כדי לגמור את כולה – חוזר לראש, ואם לאו – **חוזר לתחילת הברכה שפסק בה.**

אולם, כמה אחרונים חלקו על השולחן ערוך:

משנה ברורה על השולחן ערוך הנ"ל ס"ק יט:

ובמגן גבורים חולק לגמרי על דין השולחן ערוך, וכתב דמעיקר הדין אם לא שהה לגמור את כולה, לא חשיב (לא נחשב) הפסק ואינו חוזר (אלא) רק **למקום שפסק...** ובביאור הגר"א מסכים לשיטת הרשב"א... דבכל גווני (שבכל אופן) אינו חוזר (אלא) **רק לאותו המקום שפסק בלבד** (אם לא ששהה לגמור כולה ומחמת אנוס, דאז חוזר לראש התפלה).

הקדמה:

תפילת העמידה היא שיאה של התפילה, וכל החלקים שלפניה הם במידה רבה הכנות לקראתה. המתפלל עולה ממדרגה למדרגה, מקרבנות לפסוקי דזמרה, ומפסוקי דזמרה לברכות קריאת שמע, עד אשר הוא עולה ונכנס לשער העליון, לעמוד לפני ה' בתפילה. וכיוון שתפילת עמידה היא שיאה של התפילה, דינה חמורים יותר, ואין להפסיק באמצעה לדברים אחרים כלל, עד שאמרו חז"ל שאפילו אם המלך שואל בשלומו לא ישיבנו. בגיליון זה נעסוק במי שנאלץ להפסיק באמצע תפילת העמידה.

שאלה: כיצד ינהג חייל ש'הוקפץ' באמצע תפילת שמונה עשרה, ולאחר זמן התפנה להשלים תפילתו? כיצד ינהג מפקד שנאלץ לשוחח בעניין מבצעי דחוף באמצע תפילת שמונה עשרה?

א. מקור הדין

בגיליונות הקודמים למדנו, שישנן שתי שיטות בדיון המפסיק באמצע תפילת עמידה או קריאת שמע:

השולחן ערוך מבדיל בין המפסיק בתפילת עמידה לבין המפסיק באמצע קריאת שמע: בהלכות **תפילת עמידה** כתב השולחן ערוך (או"ח סימן קד, סעיף ה):

אם שהה כדי לגמור את כולה – **חוזר לראש**. ואם לאו, חוזר לתחילת הברכה שפסק בה.

ואילו בהלכות **קריאת שמע**, כתב (או"ח סימן סה, סעיף א):

קראה סירוגין, דהיינו שהתחיל לקרות והפסיק, בין בשתיקה בין בדיבור, וחזר וגמרה, **אפילו שהה כדי לגמור את כולה – יצא**, אפילו היה ההפסק מחמת אנוס.

לעומת זאת, הרמ"א **פסק** שאין חילוק בין תפילה לקריאת שמע, אך יש משמעות לסיבת ההפסקה: כאשר שהה מרצונו – ההפסקה אינה מהותית, וממשיך מהמקום שבו פסק, ואילו כאשר שהה מאנוס – חוזר לראש.

רמ"א אורח חיים סימן סה סעיף א:

הגה: ויש אומרים **דאם היה אנוס, והפסיק** (בקריאת שמע) **כדי לגמור את כולה – חוזר לראש**. והכי (וכך) נהוג.

הפוסקים נחלקו איזה אנוס מהוה הפסק (להולכים בשיטת הרמ"א), ותמצית דבריהם הובאה בספרינו תורת המחנה (ח"א פרק יא, תשובה ט):

הטעם לכך הוא, כי ברכות אלו נחשבות לעניין זה כברכה אחת (משנה ברורה, ס"ק כ).

אמנם, יש שסייגו זאת רק למקרה ששהה בין הברכות, וכמבואר בדברי המשנה ברורה (סימן קד, ס"ק כא):

כתב החי"אדם: היינו דוקא כשסיים כבר הברכה, אבל אם הפסיק באמצע ברכה - אינו חוזר אלא לתחילת אותה הברכה, דכל באמצע לא נקרא חזרה אלא תיקון הלשון. (וכגון שאם היה ההפסק באמצע ברכת 'אתה גבור', חוזר ל'אתה גבור', ולא לראש התפילה).

אולם, כמה אחרונים חלקו על החי"אדם, ולדעתם בכל מקרה יש לחזור לראש שלושת הברכות (חזון איש סימן יח, ס"ק יג. ועוד).

יש לציין, שלדעת השולחן ערוך שסובר שיש לחזור לראש (בשהה בכדי לגמור את כולה) גם כשהיה שלא מאונס - נמצא שגם בשלושת הברכות הראשונות, אם שהה פחות מכדי לגמור את כולה, אף אם ההפסק היה שלא מאונס - עליו לחזור לראש (על פי ביאור הלכה קד, ה, בד"ה ואם לאו).

ה. הלכה למעשה

כך נפסק להלכה בספרנו 'תורת המחנה':

חייל שהפסיק באמצע תפילת שמונה עשרה:

מנהג רבים מהספרדים שכל ששהה (בין בדיבור בין בשתיקה) שיעור זמן שהיה יכול להתפלל בו את כל התפילה מראשיתה ועד סופה - חוזר לראש התפילה. שהה פחות מכך - חוזר לראש הברכה שעמד בה, מלבד אם עמד בשלוש ברכות ראשונות או אחרונות, שאז חוזר לראש סדר הברכות שעמד בו.

ואילו ממנהג האשכנזים - לחזור לראש רק בהפסק ממושך שנגרם מחמת אונס (כגון שהיה נתון לסכנה). אך בהפסק שלא נגרם מחמת אונס, או שלא היה ממושך - אינו חוזר אלא למקום שפסק, מלבד אם הפסיק בדיבור, שאז חוזר לראש הברכה שעמד בה.

גם לשיטת השו"ע, כתבו האחרונים, שאם שהה זמן קצר ביותר - ממשיך מהמקום בו פסק:

משנה ברורה סימן קד ס"ק יז:

דאי (אם) לא שהה (אלא) רק כדי לגמור אותה ברכה, לכולי עלמא אינו חוזר (אלא) רק לאותו המקום בלבד.

ג. הפסיק בדיבור

על אף המחלוקת שהובאה לעיל, לגבי המפסיק בתפילה בשיעור זמן שלא יכול היה לגמור את כולה, לגבי המפסיק בדיבור בתפילת העמידה, כתב המשנה ברורה שעליו לחזור לתחילת הברכה:

משנה ברורה סימן קד ס"ק כה:

אם שח באמצע ברכה שיחה מועטת, ואפילו אם לא שהה על ידי זה כדי לגמור אותה ברכה - **חוזר לראש הברכה**. ואם שהה על ידי השיחה כדי לגמור כל התפילה מראשו לסופו (בשגגה)... אפילו שהה כדי לגמור כולה - אינו חוזר לראש (לדעת האשכנזים), כי אם לתחילת הברכה...

❖ **לפי זה, מה דין מפקד שנאלץ לשוחח בעניין מבצעי חשוב באמצע התפילה (בברכות האמצעיות)?**

לגבי מי **שדיבר באיסור ובמזיד**, כתב המשנה ברורה (לעיל):

ואם שח במזיד, צריך עיון בדיון זה: יש אומרים דחוזר תיכף לראש התפילה, אפילו בשיחה מועטת, ויש אומרים דלא שח (שאין הבדל) בין שוגג למזיד. (והכרעת הרבה אחרונים שמשום 'ספק ברכות להקל' יש לדון כשח בשוגג).

ד. שלוש ברכות ראשונות ואחרונות

כפי שראינו בדברי השולחן ערוך לעיל: 'אם פסק (שלא בכדי לגמור את כולה) בג' ראשונות, חוזר לראש. ואם באחרונות, חוזר לרצה'.

'והגית בו'

דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל

יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית

מערכת: סא"ל הרב שהם עורקבי רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה,

סרן הרב דודי גרינפלד מפקד בית המדרש, אע"צ הרב חנניה שפרן

כתיבה ועריכה: טור' ר' יהודה בן חיים

הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com

להצטרפות לקבוצת ההלכה יומית לחיילים בוואצפ וקבלת דפי 'והגית בו' (קבוצה שקטה),

סרקו את הקוד הבא:

